

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRK İMALAT SANAYİİNİN REKABET GÜCÜNDEKİ DEĞİŞİMLER

CHANGES IN COMPETITIVENESS OF TURKISH MANUFACTURING INDUSTRY OVER MEMBERSHIP PROCESS TOWARDS EUROPEAN UNION

Doç.Dr.Levent KÖSEKAHYAOĞLU*
Arş.Gör.Gökhan ÖZDAMAR**

ÖZET

Uluslararası rekabetin hızla artması, firma-sektör ve ülke bazında rekabet gücü ölçümüne ilişkin tartışmaları gündemde tutmaktadır. Rekabet gücünün belirlenmesine ve ölçümüne ilişkin sayısız yaklaşım ortaya konulmaktadır. Fakat bu tarz çalışmaların sayı ve sektör bazlı uygulamalar bakımından yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türk imalat sanayinin Avrupa Birliği pazarındaki rekabet gücünü ülke ve endüstri temelinde Balassa ve Donges tarafından geliştirilen yöntemlerle ve ayrıca regresyon analizi ile değerlendirmek ve zaman içerisinde ortaya çıkan değişimi incelemektir. Çalışmadan elde edilen bulgular Türkiye'nin AB pazarında tekstil ve giyim eşyasının yer aldığı SITC 6 ve SITC 8 gruplarında AB ülkeleri karşısında bir rekabet avantajı varken, diğer ürün dezavantajlı konumda olduğunu göstermektedir. Regresyon analizi ise, ücret ve iç pazar büyüklüğünün hem emek hem de teknoloji yoğun sektörlerde Türkiye'nin rekabet gücünün temel belirleyicilerinden biri olduğuna işaret etmektedir.

ABSTRACT

Due to rapid increase in international competitiveness in recent years, discussions about competitiveness at firm, industry and country level have become a current issue in literature of economics and politics. Many new approaches are put forward on determinants and measurement methods of competitiveness. However, the number and the content of these studies are not sufficient for a sectoral examination of competitiveness in different countries. Main aim of this study is to examine the competitiveness of Turkish manufacturing industry at European Union market at both country and industry levels by using the methodology developed by Balassa and Donges

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, İletişim: levent@iibf.sdu.edu.tr

** Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, İletişim: gozdamar@iibf.sdu.edu.tr

and also by regression analysis. Our results indicate that Turkey has a comparative advantage with regard to the EU particularly in SITC 6 and SITC 8 and that wages and size of domestic market are key determinants of Turkey's comparative advantage.

Uluslararası Rekabet Gücü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük, Karşılaştırmalı İhracat Performansı
International Competitiveness, Revealed Comparative Advantage, Comparative Export Performance.

1. GİRİŞ

Türkiye dış ticaretinin yaklaşık yarısını geleneksel olarak Avrupa Birliği (AB) ile gerçekleştirmektedir. 2004 ve 2007'de AB'de yaşanan son genişleme süreci ve Ekim 2005'te Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine başlama kararı sonrasında Türkiye'nin AB pazarındaki rekabet gücünü incelemenin önemi artmıştır. Gerek Türkiye ile benzer faktör donanımlarına sahip oldukları düşünülen AB'nin yeni üyeleri ve gerekse diğer AB ülkeleri ile Türkiye arasında AB pazarına yönelik olarak çeşitli endüstrilerdeki karşılaştırmalı rekabet gücünün analizi, Türkiye'nin genişleyen AB karşısında gelecekteki rekabet yeteneğinin sorgulanması bakımından faydalı olacaktır. Böyle bir analiz ayrıca AB üyelik ve müzakere sürecinde izlenecek rekabet, sanayi ve sektör politikalarının belirlenmesine avantajlı/dezavantajlı olunan sektörel gruplar ekseninde katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın temel hedefi, Türk imalat sanayinin AB pazarındaki rekabet gücünü ülke ve sektör temelinde incelemek ve bahsi geçen sorulara cevap aramaktır. Bu amaçla, ilk olarak rekabet gücüne ilişkin teorik çerçeve değerlendirilmiş ve Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) tarafından yayınlanan ulusal rekabet gücü indeksleri kullanılarak Türkiye ve AB üyelerinin 2004–2006 dönemi performansları karşılaştırılmıştır. Daha sonra, Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması'na (SITC) göre imalat sanayi tanımı içerisine giren dört endüstri grubunda (SITC-5, SITC-6, SITC-7 ve SITC-8) Balassa tarafından geliştirilen *Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük* (AKÜ) ve Donges tarafından geliştirilen *Karşılaştırmalı İhracat Performansı* (KİP) indeksleri kullanılarak 1991–2005 dönemi için sektörel rekabet gücü analizi yapılmış ve ardından Türkiye'nin AB'ye yaptığı ihracatın belirleyicilerini rekabet gücü açısından değerlendirebilmek için regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Son bölümde, elde edilen sonuçlar tartışılmış ve Türkiye için çeşitli politika önerileri sunulmuştur.

2. REKABET GÜCÜ KAVRAMI ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRME

İktisadi/sosyal tartışmalarda sıkça kullanılmasına karşın, 'rekabet edebilirlik' yada 'rekabetçilik' olarak da adlandırılan 'rekabet gücü-competitiveness-' kavramının, üzerinde uzlaşılan ortak bir tanımı yoktur. Ancak literatürde, kavramın ölçülmesine/belirleyicilerinin ortaya

konulmasına yönelik çok sayıda teorik ve ampirik çalışma mevcuttur. Tartışmalara ilişkin bir diğer önemli noktaysa; kavram, Lundberg¹ ve Kurth'un² çalışmalarında 'karşılaştırmalı üstünlük' anlamında kullanılmış olsa da günümüzde bu kavramların birbirinden farklı olduğu görüşü de savunulmaktadır³.

Bazı iktisatçılar rekabet gücünü 'fiyat/maliyet rekabeti' anlamında ele almış ve rekabet gücünün ölçüm aracı olarak reel efektif döviz kuru ve birim emek maliyeti gibi ölçütleri kullanmışlardır⁴. Buna karşın rekabet gücünü belirleyen faktörleri ortaya koymaya yönelik ampirik çalışmalarda, gelişmiş ülkelerin ihraç ettiği malların pazar payları ve bu ürünlerin fiyatlarının uzun dönemde birlikte hareket ettikleri gözlenmiş ve rekabet gücü ile fiyatlar arasında olması beklenen negatif ilişkinin yeniden sorgulanmasına neden olmuştur⁵. Bunun sonucunda, rekabet gücü belirleyicilerinin saptanmasında, sadece ülkeler arası fiyat ve maliyet farklılıklarına dayanan analizlerin eksik kalacağı; *Ar-Ge harcamaları, patentler, sabit sermaye yatırımları* ve Krugman'ın⁶ *iç pazar etkisi* olarak adlandırdığı *pazar büyüklüğü* gibi fiyat dışı rekabet unsurlarının daha önemli oldukları görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu incelemelerde, ülkelerin yeni teknoloji yaratma (inovasyon) ve var olan teknolojileri taklit edebilme (imitasyon) yetenekleri ile ihracat potansiyelleri arasındaki ilişki ampirik olarak test edilmeye çalışılmış ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Bununla birlikte *fiyat, maliyet* vb. faktörlerin rekabet gücünü açıklamada yetersiz kaldığını düşünen ve rekabet gücünü belirlemede ülkelerin *inovasyon, imitasyon* ve *yaparak öğrenme* yeteneklerinin esas olduğunu savunan görüşler günümüzde revaçta olsa da bu yaklaşımlara yönelik eleştiriler de söz konusudur. Ülkelerin söz konusu yeteneklerini ölçmek için kullanılan verilerin çoğunun sadece gelişmiş ülkeler için elde edilebilmesi ve bu çalışmalarda kullanılan patent, teknik personel sayısı gibi kıstasların açıklama gücü başlıca eleştiri konularındır⁷.

¹ Lundberg, L. (1988), "Technology, Factor Proportions and Competitiveness", **Scandinavian Journal of Economics**, vol. 90/2, s. 173-188.

² Kurth, W. (1992), "Technology and Shifting Comparative Advantage", **OECD STI Review**, No 10, 8-47

³ Yılmaz, B. (2003), "Turkey's Competitiveness in the European Union: A Comparison with Five Candidate Countries and the EU15", **Ezoneplus Working Paper**, No. 12, Freie Universität, Berlin.

⁴ **Bkz:** McCombie ve Thirwall (1994), Turner ve Golup (1997).

⁵ Fagerberg, J., Handson, P., Lundberg, L. and Melchor, A. (1997), "Competitiveness, Scale and R&D" in Fagerberg et al. (eds.), **Technology and International Trade**, Cheltenham, Edward Elgar .

⁶ Krugman, P. (1980), "Scale Economies, Product Differentiation and the Pattern of Trade", **American Economic Review**, Vol. 70, 955.

⁷ **Bkz:** Godin (2004).

3. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ GENEL REKABET GÜCÜ KARŞILAŞTIRMASI

IMD'nin *Dünya Rekabet Yıllığı*, ülkelerin rekabet gücünü 8 ana ve 250 alt kriter ile ölçmektedir. Bu kriterlerin bir kısmı GSYİH, enflasyon ve patent sayısı gibi ölçülebilir büyüklükler iken, bir kısmı da eğitim, değer sistemleri ve bireylerin motivasyonu gibi maddi olmayan ve sosyal boyutu ağır basan kriterlerdir.⁸

WEF indeksine kıyasla daha fazla ölçüte dayanan IMD rekabet gücü sıralamasına göre 2006, 2007 ve 2008 yıllarındaki AB üyesi ve AB aday ülkelerin rekabet gücü performansları Tablo 1'de verilmiştir. Bu tablodan şu sonuçlara varılabilir:

— AB'nin en büyük üç ekonomisi olan Birleşik Krallık (İngiltere), Almanya ve Fransa ise sıralamada ilk 10 içinde yer alamamıştır.

— İncelenen yılların tümünde sadece Türkiye gibi AB üyeliğine aday bir ülke olan Hırvatistan sıralamada Türkiye'nin altında yer almıştır.

— Sıralamada 2006 yılında Türkiye'nin altında bulunan Polonya, Romanya ve İtalya sonraki yıllarda rekabet güçlerini artırarak Türkiye'nin üzerinde yer almışlardır.

— 2004 ve 2007 yıllarında 12 ülkenin dahil olduğu genişleme sürecinde AB üyesi olan ülkelere Estonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Macaristan, Bulgaristan, Polonya ve Romanya 2008 itibariyle IMD sıralamasında Türkiye'nin üzerinde yer almışlardır.

— Ele alınan yıllarda AB üyesi ülkelere G. Kıbrıs, Malta ve Letonya, Birliğe aday ülkelere Makedonya IMD sıralamasına girememiştir.

Tablo 1: AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Rekabet Gücü Sıralaması

	2008	2007	2006		2008	2007	2006
Lüksemburg	5	4	9	Slovakya	30	34	39
Danimarka	6	5	5	Slovenya	32	40	45
İsveç	9	9	14	İspanya	33	30	36
Hollanda	10	8	15	Litvanya	36	31	-
İrlanda	12	14	11	Portekiz	37	39	43
Avusturya	14	11	13	Macaristan	38	35	41
Finlandiya	15	17	10	Bulgaristan	39	41	47
Almanya	16	16	26	Yunanistan	42	36	42
Birl. Krallık	21	20	21	Polonya	44	52	58
Estonya	23	22	20	Romanya	45	44	57
Belçika	24	25	27	İtalya	46	42	56
Fransa	25	28	35	Türkiye	48	48	51
Çek Cumh.	28	32	31	Hırvatistan	49	53	59

Kaynak: IMD (2006; 2008), The World Competitiveness Scoreboard.

⁸ Rekabet gücü indekslerinin metodolojisine ilişkin bir eleştiri için *Bkz:* Lall (2001).

4. TÜRKİYE'NİN AB PAZARINDA REKABET GÜCÜ ANALİZİ

4.1. Yöntem

Çeşitli yöntemlerle ülkelerin ve sektörlerin rekabet edebilirliğini ölçmek, ülkeler ve sektörler arasında karşılaştırma yapmak mümkündür. Literatürde, özellikle sektörel rekabet gücünü ölçmek için AKÜ ve KİP yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemler ile gerek Türkiye gerekse diğer ülkeler için yapılmış pek çok çalışma mevcuttur⁹.

AKÜ hesaplamasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır¹⁰. Balassa¹¹ tarafından karşılaştırmalı üstünlüğün hesaplanması için ortaya konulan AKÜ yöntemi, bir ülkenin güçlü ve zayıf sektörlerini belirlemek için pratikte genişçe kullanılmaktadır¹². Balassa sonrasında AKÜ yönteminin çeşitli versiyonları türetilmiştir.

Buna göre rekabet gücü indeksi, iki göreceli piyasa payı arasındaki oranı ifade eden *İhracat Uzmanlık İndeksi* kullanılarak bulunabilir. Bu sayede verili bir sınaî ürünün, belirli bir ülkenin görünen kalemleri veya imalat sanayii ihracatı içindeki payı, bir başka ülkenin benzer alandaki payı ile kıyaslanabilir¹³. Bu analiz çerçevesinde, Balassa'dan (1965) hareket edilerek AKÜ'nün aşağıdaki şekilde hesaplanması mümkündür¹⁴:

$$AKÜ = \ln \left\{ (X_i^B) / (X^B) / (X_i^A / X^A) \right\} \quad (1)$$

AKÜ: İncelenen ülkenin rakip ülke(ler) karşısında i mal grubundaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı

X_i^B: Ele alınan ülkenin belirli ülkeye/bölgeye i sektörü (mal grubu) ihracatı

X^B: Ele alınan ülkenin toplam ihracatı

X_i^A: Karşılaştırılan (rakip) ülkenin belirli ülkeye/bölgeye i sektörü ihracatı

X^A: Karşılaştırılan (rakip) ülkenin toplam ihracatı

Bu indeks ile bir mal grubunda iki ve daha fazla ülkenin, aynı ülke/bölge ile olan dış ticaretlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadıklarının belirlenmesi mümkün olmaktadır. İndeksin pozitif değer

⁹ *Bkz:* Rodas-Martini (1998), Akgüngör vd. (2002), Yılmaz (2003), Fertö ve Hubbard (2004), Utkulu ve Seymen (2004), Ferman vd. (2004), Wu ve Chen (2004).

¹⁰ Farklı AKÜ ölçüm yöntemlerine ilişkin olarak *Bkz:* Utkulu ve Seymen (2004).

¹¹ Balassa, B. (1965), "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage", **The Manchester School of Economic and social Studies**, Vol. 33, No. 2, May, 99-123

¹² Hinloopen, J., C. Marrewijk, "On the Empirical Distribution of the Balassa Index", **Weltwirtschaftliches Archiv**, Vol:137, No:1, 2001.

¹³ Heidensohn, K. - E. P. Hibbert (1997), "A Sectoral Analysis of Europe's International Competitiveness", **Competitiveness Review**, Vol. 7 (2), 25-37

¹⁴ Akgüngör, S., R. F. Barbaros, N. Kumral (2002), "Competitiveness of the Turkish Fruit and Vegetable Processing Industry in the European Union Market", **Russian and East European Finance and Trade**, Vol. 38, No. 3, May-June, 34-53

alması, ele alınan ülkenin rakip ülke karşısında rekabet gücünün yüksek olduğu anlamına gelmektedir; veya tersi¹⁵.

Donges vd.¹⁶ tarafından ortaya konulan KİP analizi kullanılarak da bir ülkenin rakip ülke(ler) karşısındaki sektörel rekabet gücünü ölçmek mümkündür. KİP indeksi aşağıda gibi hesaplanabilir:

$$KİP_{ij} = (X_{ij} / X_{rj}) / (\Sigma X_{it} / \Sigma X_{rt}) \quad (2)$$

$KİP_{ij}$: *i* ülkesinin rakip (*r*) ülke(ler) karşısında *j* mal grubundaki karşılaştırmalı ihracat performansı katsayısı.

X_{ij} : *i* ülkesinin *j* mal grubundaki ihracatı.

X_{rj} : Rakip ülkelerin *j* mal grubundaki ihracatı.

ΣX_{it} : *i* ülkesinin toplam ihracatı.

ΣX_{rt} : Rakip ülkelerin toplam ihracatı.

Buna göre, bir ülkenin farklı mal grupları için hesaplanan KİP indeksi değeri 1'den büyükse, ülke o mal grubundaki ihracatta bir rekabet avantajına sahiptir; veya tersi.

4.2. Analiz

Analizler, SITC 5, 6, 7 ve 8 nolu gruplar için yapılmıştır.¹⁷ Bu ürün grupları, imalat endüstrilerini temsil eden başlıca gruplardır.

Türkiye'nin seçili Avrupa ülkeleri karşısında AB pazarındaki rekabet gücü, (1) ve (2) numaralı eşitliklerde verilmiş olan AKÜ ve KİP yöntemleri ile 1991-2005 dönemi için analiz edilmiş ve sonuçlar, bu dönemdeki 8 yıl için Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir. Tablolardan da görüldüğü üzere AKÜ ve KİP analizi sonuçları *tamamen* benzerdir. Türkiye'nin seçili ülkeler karşısındaki rekabet gücünün bir göstergesi olarak AKÜ ve KİP analizleri, Tablo 2'de yer alan SITC-5 ve SITC-6 nolu gruplar için şu sonuçları ortaya koymaktadır:

— Kimyasal ürünler, tıp-eczacılık-kozmetik ve plastik ürünlerinin yer aldığı SITC-5 grubunda Türkiye'nin genel rekabet gücünün oldukça düşüktür ve Letonya karşısındaki avantaj göze çarpmaktadır.

— Deri ve kauçuk, kağıt, tekstil ve demir-çelik gibi hammaddeye dayalı ürünlerin bulunduğu SITC-6 grubunda Türkiye'nin rekabet gücünün; Finlandiya, Slovenya, Bulgaristan, İsveç ve Polonya karşısında hemen hiç olmadığı, Avusturya, İtalya, Portekiz, Letonya ve Slovakya karşısında ise son yıllarda zayıfladığı fark edilmektedir.

¹⁵ Ferman, M., S. Akgüngör, A. H. Yüksel (2004), "Türkiye'nin İhracat Rekabet Gücü ve Sürdürülebilirliği", içinde **2004 Türkiye İktisat Kongresi Tebliğ Sunuşları: Gelişme Stratejileri ve Makroekonomik Politikalar**, DPT, İzmir, 5-9 Mayıs, 1-29, s. 9.

¹⁶ Donges, J. vd. (1982), **The Second Enlargement of the Community**, Kieler Studien 171.

¹⁷ SITC 5: Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı ürünler; SITC 6: Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar; SITC 7: Makineler ve taşıt araçları; SITC 8: Çeşitli mamul eşya.

Türkiye'nin seçili ülkeler karşısındaki rekabet gücünün bir göstergesi olarak AKÜ ve KİP analizleri, Tablo 3'te yer alan SITC-7 ve SITC-8 nolu gruplar için şu sonuçları ortaya koymaktadır:

— Enerji üretme, endüstri, ofis ve telekomünikasyona yönelik makineler ile gereçlerinin yanı sıra elektrikli makineler ve ulaşım araçlarının yer aldığı SITC-7 grubunda Türkiye son yıllarda Belçika-Lüksemburg, Danimarka, İrlanda ve İsviçre karşısında rekabet gücü elde etmiş olsa da esas olarak dönemin çoğunda Yunanistan, Litvanya, Bulgaristan, Romanya ve Norveç karşısında rekabet avantajına sahiptir. Buna karşın başlıca Avrupa ekonomileri karşısında rekabet gücü söz konusu değildir.

— Prefabrik, mobilya, seyahat eşyaları, giyim ve aksesuar, ayakkabı, bilimsel gereçler gibi sektörlerin bulunduğu SITC-8 grubu, Türkiye'nin rekabet edebilirliğinin en yüksek olduğu grup olarak dikkat çekmektedir. Bu grupta Türkiye, Romanya ve Bulgaristan haricindeki incelenen tüm ülkeler karşısında analiz dönemi boyunca rekabet edebilirliğe sahiptir.

Tablo 2: Türkiye'nin AB Pazarında Avrupa Ülkeleri Karşısında Rekabet Edebilirliği-I

	SITC-5 ÜRÜN GRUBU												SITC-6 ÜRÜN GRUBU																			
	1991		1993		1995		1997		1999		2001		2003		2005		1991		1993		1995		1997		1999		2001		2003		2005	
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a</i>	<i>b</i>
Almanya	-1,5	0,2	-1,6	0,2	-1,5	0,2	-1,6	0,2	-1,7	0,2	-1,8	0,2	-2,0	0,1	-2,0	0,1	0,1	1,1	0,1	1,1	0,3	1,3	0,4	1,5	0,5	1,7	0,6	1,8	0,5	1,7	0,3	1,4
Avusturya	-1,1	0,3	-1,2	0,3	-1,1	0,3	-1,2	0,3	-1,2	0,3	-1,3	0,3	-1,5	0,2	-1,3	0,3	-0,4	0,7	-0,5	0,6	-0,3	0,7	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,1	1,1	0,0	1,0	-0,1	0,9
Belçika-Lux.	-1,7	0,2	-1,9	0,1	-1,9	0,1	-2,0	0,1	-2,2	0,1	-2,2	0,1	-2,6	0,1	-2,6	0,1	-0,3	0,8	-0,2	0,8	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,2	1,2	0,3	1,4	0,3	1,3	0,1	1,1
Birleşik Krallık	-1,4	0,2	-1,7	0,2	-1,6	0,2	-1,6	0,2	-1,8	0,2	-1,9	0,1	-2,3	0,1	-2,2	0,1	0,3	1,3	0,3	1,4	0,3	1,4	0,6	1,8	0,6	1,9	0,8	2,2	0,6	1,8	0,4	1,6
Danimarka	-1,0	0,4	-1,1	0,3	-1,0	0,4	-1,2	0,3	-1,4	0,2	-1,5	0,2	-1,6	0,2	-1,5	0,2	0,5	1,6	0,4	1,5	0,5	1,7	0,7	1,9	0,7	2,1	0,8	2,2	0,7	2,0	0,6	1,8
Finlandiya	-0,7	0,5	-1,0	0,4	-0,7	0,5	-0,8	0,5	-0,8	0,4	-0,8	0,4	-1,1	0,3	-1,3	0,3	-0,9	0,4	-0,9	0,4	-0,7	0,5	-0,6	0,6	-0,5	0,6	-0,4	0,7	-0,6	0,6	-0,7	0,5
Fransa	-1,6	0,2	-1,8	0,2	-1,7	0,2	-1,8	0,2	-1,9	0,1	-2,0	0,1	-2,3	0,1	-2,1	0,1	0,1	1,1	0,1	1,1	0,2	1,2	0,4	1,4	0,5	1,6	0,5	1,7	0,4	1,5	0,3	1,3
Hollanda	-1,7	0,2	-1,8	0,2	-1,8	0,2	-1,8	0,2	-1,8	0,2	-2,0	0,1	-2,3	0,1	-2,2	0,1	0,4	1,4	0,4	1,4	0,5	1,6	0,7	2,1	0,8	2,2	1,0	2,6	0,8	2,1	0,7	2,1
İrlanda	-1,7	0,2	-1,9	0,1	-1,9	0,2	-2,3	0,1	-2,6	0,1	-2,7	0,1	-3,2	0,0	-3,2	0,0	0,8	2,2	1,0	2,9	1,4	4,2	1,7	5,7	2,1	8,1	2,3	10,1	2,1	8,2	2,1	8,4
İspanya	-0,9	0,4	-1,1	0,3	-1,1	0,3	-1,2	0,3	-1,3	0,3	-1,5	0,2	-1,8	0,2	-1,7	0,2	0,2	1,2	0,1	1,1	0,2	1,2	0,3	1,4	0,4	1,5	0,5	1,6	0,3	1,4	0,2	1,2
İsveç	-1,2	0,3	-1,3	0,3	-0,9	0,4	-1,2	0,3	-1,6	0,2	-1,6	0,2	-1,9	0,2	-1,7	0,2	-0,4	0,7	-0,5	0,6	-0,2	0,8	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,0	1,0	-0,1	0,9	-0,1	0,9
İtalya	-0,9	0,4	-1,1	0,3	-1,1	0,3	-1,3	0,3	-1,4	0,2	-1,6	0,2	-1,9	0,2	-1,8	0,2	-0,1	0,9	-0,3	0,8	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,1	1,1	0,2	1,2	0,1	1,1	-0,1	0,9
Portekiz	-0,5	0,6	-0,6	0,6	-0,6	0,5	-0,6	0,5	-0,8	0,5	-0,9	0,4	-1,3	0,3	-1,3	0,3	-0,1	0,9	-0,2	0,8	0,0	1,0	0,2	1,2	0,2	1,2	0,1	1,1	0,0	1,0	-0,1	0,9
Yunanistan	0,1	1,1	-0,3	0,7	-0,4	0,7	-0,4	0,7	-0,9	0,4	-1,5	0,2	-2,1	0,1	-2,3	0,1	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,1	1,1	0,3	1,3	0,3	1,3	0,2	1,2	0,1	1,1	0,0	1,1
Çek Cumh.	na	na	-1,4	0,3	-1,1	0,3	-1,1	0,3	-0,8	0,4	-0,7	0,5	-0,8	0,4	-0,8	0,4	na	na	-0,5	0,6	-0,4	0,6	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,1	1,1	0,1	1,1	0,0	1,0
Estonya	na	na	na	na	-0,2	0,8	0,0	1,0	-0,3	0,7	0,1	1,1	-0,6	0,5	-0,2	0,8	na	na	na	na	0,1	1,1	0,2	1,2	0,2	1,3	0,4	1,5	0,1	1,1	0,2	1,3
Letonya	na	na	na	na	0,1	1,1	0,3	1,4	0,5	1,6	0,3	1,3	0,7	2,0	0,4	1,4	na	na	na	na	-0,1	0,9	0,3	1,4	0,2	1,2	0,0	1,0	-0,2	0,8	-0,2	0,8
Litvanya	na	na	na	na	-1,9	0,1	-1,7	0,2	-1,8	0,2	-1,3	0,3	-1,7	0,2	-1,4	0,2	na	na	na	na	0,3	1,4	0,4	1,5	0,4	1,5	0,7	2,0	0,5	1,7	0,6	1,8
Macaristan	na	na	-1,2	0,3	-1,2	0,3	-0,6	0,5	-0,4	0,7	-0,4	0,7	-0,7	0,5	-0,9	0,4	na	na	0,1	1,1	0,1	1,1	0,7	2,0	0,9	2,5	1,1	2,9	0,9	2,5	0,8	2,3
Polonya	na	na	-0,7	0,5	-0,8	0,5	-0,7	0,5	-0,6	0,5	-0,6	0,5	-0,9	0,4	-0,8	0,4	na	na	-0,3	0,7	-0,3	0,8	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,1	1,1	0,0	1,0	-0,1	0,9
Slovakya	na	na	na	na	-1,4	0,2	-1,2	0,3	-0,7	0,5	-0,7	0,5	-0,6	0,6	-0,7	0,5	na	na	na	na	-0,7	0,5	-0,2	0,8	0,1	1,1	0,1	1,1	0,1	1,1	0,0	1,0
Slovenya	na	na	-0,2	0,8	-0,5	0,6	-0,6	0,6	-0,7	0,5	-0,8	0,4	-1,1	0,3	-1,0	0,4	na	na	-0,4	0,7	-0,3	0,7	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,0	1,0	-0,2	0,8	-0,2	0,8
Bulgaristan	na	na	na	na	na	na	-1,7	0,2	-0,8	0,4	-1,0	0,4	-0,7	0,5	-0,7	0,5	na	na	na	na	na	na	-0,3	0,7	-0,2	0,8	-0,1	0,9	-0,1	0,9	-0,4	0,7
Romanya	-0,6	0,5	-0,7	0,5	-0,9	0,4	-0,6	0,5	-0,1	0,9	-0,1	0,9	-0,2	0,8	-0,2	0,8	-0,1	0,9	0,0	1,0	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,4	1,5	0,5	1,7	0,4	1,5	0,2	1,2
Norveç	0,2	1,2	-0,1	0,9	-0,1	0,9	-0,1	0,9	-0,4	0,7	-0,1	0,9	-0,5	0,6	-0,3	0,8	0,3	1,4	0,3	1,4	0,3	1,4	0,6	1,9	0,6	1,8	0,9	2,5	0,7	2,0	0,7	2,1
İsviçre	-2,1	0,1	-2,3	0,1	-2,3	0,1	-2,5	0,1	-2,6	0,1	-2,7	0,1	-3,0	0,0	-3,0	0,1	-0,1	1,0	-0,1	0,9	0,2	1,2	0,3	1,4	0,4	1,5	0,5	1,7	0,5	1,6	0,4	1,4

Not 1: “*a*” sütunu AKÜ analizi, “*b*” sütunu KİP analizi sonuçlarını göstermektedir. **Not 2:** Türkiye'nin rekabet gücüne sahip olduğu dönemler koyu renkle gösterilmiştir.

Kaynak: United Nations Statistics Division- (COMTRADE), SITC. Rev-3 verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Türkiye'nin AB Pazarında Avrupa Ülkeleri Karşısında Rekabet Edebilirliği-II

	SITC-7 ÜRÜN GRUBU												SITC-8 ÜRÜN GRUBU																			
	1991		1993		1995		1997		1999		2001		2003		2005		1991		1993		1995		1997		1999		2001		2003		2005	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b		
Almanya	-1,7	0,2	-1,7	0,2	-1,3	0,3	-1,2	0,3	-0,9	0,4	-0,7	0,5	-0,4	0,7	-0,3	0,8	1,3	3,7	1,5	4,3	1,5	4,4	1,4	3,9	1,2	3,4	1,2	3,2	1,2	3,4	1,0	2,8
Avusturya	-1,6	0,2	-1,6	0,2	-1,2	0,3	-1,1	0,3	-0,7	0,5	-0,6	0,6	-0,2	0,8	-0,1	0,9	1,1	3,1	1,2	3,4	1,2	3,2	1,0	2,7	0,9	2,4	0,8	2,3	0,9	2,5	0,8	2,3
Belçika-Lux.	-1,2	0,3	-1,3	0,3	-0,9	0,4	-0,8	0,4	-0,4	0,7	-0,3	0,7	0,0	1,0	0,3	1,4	1,5	4,5	1,5	4,6	1,4	4,2	1,3	3,5	1,1	3,1	1,1	3,0	1,2	3,2	1,1	2,9
Birleşik Krallık	-1,6	0,2	-1,6	0,2	-1,3	0,3	-1,2	0,3	-0,9	0,4	-0,7	0,5	-0,3	0,7	-0,1	0,9	1,1	3,1	1,4	4,1	1,3	3,6	1,2	3,4	1,2	3,2	1,2	3,4	1,2	3,2	1,0	2,8
Danimarka	-1,1	0,3	-1,0	0,4	-0,6	0,5	-0,7	0,5	-0,3	0,7	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,3	1,3	0,9	2,5	1,0	2,8	0,9	2,5	0,8	2,2	0,6	1,9	0,6	1,9	0,7	1,9	0,6	1,8
Finlandiya	-1,0	0,4	-1,1	0,3	-0,9	0,4	-0,8	0,4	-0,6	0,6	-0,4	0,7	-0,1	0,9	0,0	1,1	1,8	6,1	2,0	7,2	2,1	7,8	2,0	7,4	1,9	6,5	1,9	6,5	1,9	6,6	1,7	5,7
Fransa	-1,5	0,2	-1,5	0,2	-1,1	0,3	-1,1	0,3	-0,7	0,5	-0,5	0,6	-0,3	0,8	-0,1	0,9	1,5	4,4	1,6	4,9	1,5	4,7	1,5	4,3	1,3	3,8	1,3	3,6	1,3	3,5	1,1	2,9
Hollanda	-0,9	0,4	-1,0	0,4	-0,7	0,5	-0,9	0,4	-0,5	0,6	-0,3	0,7	-0,1	0,9	0,1	1,2	1,4	4,1	1,5	4,5	1,5	4,5	1,1	2,9	1,2	3,2	1,1	3,1	1,2	3,5	1,2	3,2
İrlanda	-1,2	0,3	-1,2	0,3	-1,0	0,4	-1,0	0,4	-0,6	0,5	-0,6	0,6	0,1	1,1	0,3	1,4	0,9	2,5	1,1	3,1	1,0	2,8	1,0	2,6	1,0	2,8	1,3	3,5	1,2	3,2	1,1	3,1
İspanya	-1,7	0,2	-1,7	0,2	-1,3	0,3	-1,2	0,3	-0,8	0,4	-0,6	0,6	-0,4	0,7	-0,2	0,8	1,7	5,3	1,8	5,8	1,6	4,9	1,5	4,4	1,3	3,8	1,2	3,5	1,3	3,6	1,2	3,2
İsveç	-1,5	0,2	-1,5	0,2	-1,1	0,3	-1,0	0,4	-0,7	0,5	-0,4	0,7	-0,2	0,8	0,0	1,0	1,7	5,2	1,7	5,6	1,7	5,6	1,6	5,0	1,5	4,4	1,4	4,2	1,4	4,2	1,4	3,9
İtalya	-1,5	0,2	-1,4	0,2	-1,1	0,3	-1,0	0,4	-0,6	0,5	-0,4	0,7	-0,2	0,8	0,0	1,0	0,6	1,8	0,7	1,9	0,6	1,9	0,6	1,8	0,6	1,7	0,5	1,7	0,6	1,8	0,5	1,6
Portekiz	-0,9	0,4	-1,0	0,4	-0,9	0,4	-0,9	0,4	-0,6	0,6	-0,4	0,7	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,1	1,1	0,2	1,3	0,3	1,3	0,3	1,3	0,3	1,3	0,3	1,3	0,3	1,3	0,3	1,4
Yunanistan	0,9	2,5	0,5	1,7	0,6	1,9	0,7	2,0	0,9	2,6	1,3	3,8	1,1	3,0	1,2	3,2	0,4	1,5	0,3	1,4	0,5	1,6	0,3	1,3	0,4	1,5	0,5	1,6	0,5	1,7	0,7	1,9
Çek Cumh.	na	na	-1,0	0,4	-0,9	0,4	-1,1	0,3	-0,8	0,4	-0,8	0,5	-0,6	0,6	-0,4	0,6	na	na	1,2	3,2	1,1	3,0	0,9	2,5	0,9	2,4	0,9	2,5	1,0	2,6	0,8	2,3
Estonya	na	na	na	na	-0,6	0,6	-0,7	0,5	-0,4	0,7	-0,6	0,6	-0,1	0,9	-0,1	0,9	na	na	na	na	0,5	1,6	0,6	1,8	0,5	1,6	0,5	1,6	0,4	1,5	0,5	1,7
Letonya	na	na	na	na	0,7	2,0	0,8	2,2	1,7	5,3	1,7	5,3	1,7	5,3	1,3	3,8	na	na	na	na	1,0	2,6	0,6	1,8	0,4	1,5	0,4	1,5	0,5	1,6	0,6	1,8
Litvanya	na	na	na	na	0,2	1,2	0,0	1,0	0,3	1,3	0,6	1,9	0,2	1,2	0,8	2,3	na	na	na	na	0,7	2,1	0,3	1,3	0,0	1,0	0,1	1,1	0,0	1,0	0,2	1,2
Macaristan	na	na	-1,0	0,4	-0,9	0,4	-1,4	0,2	-1,1	0,3	-1,0	0,4	-0,8	0,4	-0,6	0,6	na	na	0,6	1,8	0,7	1,9	0,9	2,5	0,9	2,5	1,0	2,6	1,1	3,0	1,1	2,9
Polonya	na	na	-0,9	0,4	-0,6	0,6	-0,6	0,6	-0,4	0,6	-0,5	0,6	-0,3	0,7	-0,2	0,8	na	na	0,7	1,9	0,5	1,7	0,4	1,5	0,4	1,5	0,6	1,7	0,6	1,9	0,7	2,0
Slovakya	na	na	na	na	-0,6	0,6	-1,0	0,4	-0,9	0,4	-0,7	0,5	-0,6	0,5	-0,4	0,6	na	na	na	na	1,0	2,6	0,8	2,1	0,8	2,2	0,7	2,0	0,8	2,1	0,9	2,4
Slovenya	na	na	-1,3	0,3	-1,1	0,3	-1,1	0,3	-0,7	0,5	-0,6	0,6	-0,4	0,7	-0,2	0,8	na	na	0,4	1,5	0,5	1,6	0,4	1,6	0,4	1,5	0,4	1,5	0,5	1,7	0,5	1,7
Bulgaristan	na	na	na	na	na	na	0,4	1,5	0,7	2,0	0,9	2,4	0,9	2,4	0,9	2,4	na	na	na	na	0,5	1,7	0,0	1,0	-0,1	0,9	-0,2	0,8	-0,2	0,8		
Romanya	-0,1	0,9	-0,1	0,9	0,1	1,1	0,2	1,2	0,2	1,2	0,2	1,2	0,2	1,3	0,2	1,2	0,2	1,3	-0,1	0,9	-0,2	0,8	-0,3	0,7	-0,4	0,6	-0,5	0,6	-0,4	0,7	-0,4	0,7
Norveç	-0,1	0,9	0,0	1,0	0,2	1,2	0,4	1,5	0,5	1,7	1,1	3,1	1,4	4,0	1,9	6,5	2,7	14,7	2,8	15,9	2,6	13,8	2,7	14,3	2,4	10,7	2,7	14,2	2,6	13,7	2,8	16,3
İsviçre	-1,3	0,3	-1,3	0,3	-1,0	0,4	-0,8	0,4	-0,4	0,7	-0,2	0,8	0,1	1,1	0,3	1,4	0,7	2,0	0,8	2,2	0,8	2,1	0,7	2,1	0,6	1,9	0,6	1,7	0,5	1,7	0,4	1,5

Not 1: "a" sütunu AKÜ analizi, "b" sütunu KİP analizi sonuçlarını göstermektedir. Not 2: Türkiye'nin rekabet gücüne sahip olduğu dönemler koyu renkle gösterilmiştir.

Kaynak: United Nations Statistics Division- (COMTRADE), SITC. Rev-3 verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

5. TÜRKİYE'NİN AB'YE İHRACATINA İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ

5.1. Yöntem

Fagerberg vd. fiyat ve fiyat dışı faktörleri birlikte ele alarak, rekabet gücü modelini aşağıdaki gibi ifade etmiştir¹⁸:

$$X = f(WAGE, RD, INV, HOME) \quad (3)$$

(3) nolu eşitlikten hareketle Türkiye'nin AB'ye sektörel ihracatının açıklayıcılarına ilişkin olarak aşağıdaki regresyon modeli kurulabilir:

$$X_{it} = \beta_1 WAGE_{it} + \beta_2 INV_{it} + \beta_3 HOME_{it} + \beta_4 D96 \quad (4)$$

X_{it} : Türkiye'nin i sektöründe AB'ye ihracatı

$WAGE_{it}$: i sektöründe Türkiye'de işçi başına ücretler / AB15 ortalaması

INV_{it} : i sektöründe Türkiye'de sabit sermaye birikiminin katma değere oranı / AB15 ortalaması

$HOME_{it}$: Türkiye'de iç talep hacmi [(üretim+ithalat)-ihracat]

$D96$: Kukla değişken (1996 Gümrük Birliği Antlaşması)

5.2. Analiz

(4) nolu eşitlik, En Küçük Kareler yöntemiyle 1989–2003 dönemi dikkate alınarak 14'ü düşük ve 7'si orta-yüksek teknoloji içeren 21 sektör için hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Durağanlık (stationarity) analizi için birim kök (unit root) testleri ADF (Augmented Dickey-Fuller) yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Modelde kullanılan tüm değişkenlerin %10 anlamlılık seviyesinde ikinci dereceden eşbütünlüğe ulaşıldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, modeldeki veriler fark alınmadan doğrudan kullanılmıştır.

¹⁸ Fagerberg vd. (1997).

Tablo 4: Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Log (X)	Sabit Terim	Ücretler WAGE	Sabit Sermaye Birikimi INV	İç Talep HOME	Kukla Değişken D96	R ²
1.- Gıda	-5.7199 (-.8892)	-.2420** (-1.8572)	-.0175 (-.1085)	.8487* (3.1629)	.0914 (1.1367)	.6741
2.- İçecek	-3.7500 (-.3115)	.0078 (.0247)	.0904 (.7519)	.6181 (1.1193)	.5409* (4.0455)	.7720
3.- Tütün	27.016 (2.4000)	.1131 (.3630)	-.0287 (-.2677)	-.7047 (-1.3722)	.1933 (1.3184)	.0529
4.- Tekstil	-1.7312 (-.2832)	-.2786** (-2.0000)	-.2771 (-1.6222)	.6649* (2.5085)	.5651 (.5405)	.8694
5.- Giyim Eşyası	-3.4327 (-1.0345)	-.0390* (-.2735)	.2473* (2.5926)	.8266* (5.5903)	.1830* (2.3112)	.8820
6.- Deri	21.6603 (8.7483)	-.1889 (-1.7783)	.2606* (3.7693)	-.4419* (-3.6781)	-.3906* (-5.1142)	.9326
7.- Ayakkabı	.2542 (.0293)	-.5217** (-1.4465)	.1429 (.8557)	.4763 (1.1009)	.2012 (.7762)	.4045
8.- Ağaç eşya	4.2581 (.3257)	-.8060** (-1.9348)	.4641 (1.8932)	.2162 (.3487)	0.9257* (4.6726)	.7305
9.- Mobilya	-13.2524 (-1.3416)	-.5506 (-1.1669)	.2337 (.5125)	1.1662* (2.4763)	.2182 (.3793)	.8439
10.-Kâğıt	-42.2154 (-1.7015)	.3504 (.3863)	-.1729 (-.5805)	2.4293** (2.1016)	1.0883* (2.4716)	.4528
11.- Petrol Ürünleri	-.4844 (-.0220)	-.3653 (-1.2549)	-.0076 (-.1012)	.5380 (.5642)	-.2456 (-1.1323)	.0999
12.- İşlenmiş metal	-1.5862 (-.1271)	-.0252** (-.0635)	-.0996 (-.3927)	.5897 (1.0438)	1.0053* (3.6967)	.7289
13.- Cam eşya	-9.1700 (-.9238)	-.3926 (-1.6537)	-.0393 (-.6017)	.9880** (2.0688)	.2888** (2.1233)	.7095
14.- Demir-çelik	12.7410 (0.5397)	-1.3114* (-2.8246)	-.1276 (-.6192)	-.0816 (-.0785)	1.0572* (4.0850)	.7088
15.- Kauçuk	-6.4762 (-.3797)	.3464 (.5267)	-.3574 (-.7607)	.8344 (1.0327)	1.5109* (3.4751)	.6764
16.- Plastik	1.7133 (.1807)	-.3763 (-1.0272)	-.2119 (-1.1821)	.3957 (.8949)	.1595 (.6121)	.2132
17.- Demir dışı metal	-2.6358 (-.2576)	-.0803** (-.3502)	-.4127* (-2.6252)	.6521 (1.3601)	1.0419* (7.9585)	.8286
18.- Elektrikli olmayan makineler	-6.7649 (-.4718)	-.5513 (-.8724)	.0338 (.0677)	0.7928 (1.2670)	1.1691* (3.0385)	.7725
19.-Elektrikli makineler	-45.0435 (-2.3125)	-.8474** (-1.2179)	.1483 (.3805)	2.5614* (2.9974)	.8078* (3.0939)	.7679
20.- Ulaşım araçları	17.1886 (.7896)	-.9730* (-.8034)	-.4477 (-.8187)	.2169** (.2335)	2.1148* (4.8422)	.6199
21.- Profesyonel ekipmanlar	-39.1145 (-2.1629)	-.2969 (-.3383)	-1.0196** (-1.9826)	2.3068* (2.6338)	1.1912* (2.2517)	.6484

Not 1: Tüm değişkenler log. formatındadır. Parantez içindeki rakamlar *t* istatistikleridir.

Not 2: * %5 güven seviyesinde anlamlı. ** %10 güven seviyesinde anlamlı.

Not 3: 1-14 nolu sektörler düşük, 15-21 nolu sektörler orta-yüksek teknolojidir.

Kaynak: UNIDO (2006), Industrial Statistics Database, Revision 2 Cd-Rom.; TÜİK (2007) verileri kullanılarak hesaplandı. Kösekahyaoglu ve Gövdere (2006).

Tablo 4 ‘ün incelenmesi ile şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

— Modeldeki kullanılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren düzeltilmiş R^2 değerleri sadece *tütün*, *petrol ürünleri* ve *plastik* sektörlerinde oldukça düşüktür. Dolayısıyla eşitlikteki modelin açıklama gücünün, bu sektörler dışında yeterlidir denebilir.

— Fiyat-maliyet ile rekabet gücü arasındaki ilişkiyi ölçmede kullanılan ücret (WAGE) değişkeni hem *gıda*, *tekstil*, *giyim eşyası*, *ayakkabı*, *ağaç eşya*, *işlenmiş metal* ve *demir-çelik* gibi düşük teknolojlili, hem de *demir dışı metal*, *elektrikli makine* ve *ulaşım araçları* gibi orta-yüksek teknolojlili sektörlerde beklendiği şekilde negatif işaretli ve anlamlıdır.

— Teknolojinin dolaylı etkilerini ölçmek amacıyla kullanılan sabit sermaye birikimi (INV) değişkeni, sadece *giyim eşyası* ve *deri* sektörlerinde beklendiği şekilde pozitif işaretli ve anlamlıdır.

— İç pazar büyüklüğünün etkisini temsil eden (HOME) değişkeni düşük teknolojlili sektörlerin önemli bir bölümü ve *elektrikli makine*, *ulaşım araçları* ve *profesyonel ekipman* gibi orta-yüksek teknolojlili sektörlerde beklendiği şekilde pozitif işaretli ve anlamlıdır.

— 1996 Gümrük Birliği Anlaşmasının etkilerini ölçmek amacıyla modelde kullanılan (D96) değişkeni düşük teknolojlili sektörlerin önemli bir bölümü ve *plastik dışındaki tüm orta-yüksek teknolojlili sektörlerde* beklendiği şekilde pozitif işaretli ve anlamlıdır. Dolayısıyla Gümrük Birliği’nin, Türkiye’nin AB’ye ihracatında incelenen sektörlerin önemli bölümü için bir kırılma noktası niteliğinde olduğu söylenebilir.

— Fiyat dışı faktörlerden iç pazarın büyüklüğü (HOME) değişkeni yeterli ampirik sonuçlar vermesine rağmen, teknolojinin dolaylı etkilerini ölçmek amacıyla kullanılan sabit sermaye birikimi (INV) değişkenine ait bulgular ampirik yönden çok zayıftır. Bu sonuç, ‘sermaye birikimi/katma değer’ ölçütünün yetersizliğinden kaynaklanabilir. AGÜ’ler için farklı kriterler geliştirilmelidir.

6. SONUÇ

Rekabet gücü analizi Türkiye’nin özellikle SITC 6 ve 8 gruplarında rekabet edebilir olduğunu, 7 nolu gruptaki rekabet gücünün de nispeten artış içinde olduğunu göstermiştir. 7 nolu grupta, başta ulaşım araçları, telekomünikasyon makineleri ve elektrikli makineler gibi yüksek katma değer yaratan sektörlerin olduğu düşünüldüğünde bu sektörlerle yönelik destekleyici politikaların uygulanması, sektördeki rekabet gücünü daha üst düzeylere taşıyabilir. Diğer yandan AB’nin yeni üyelerinden çoğunun Türkiye’ye karşı çeşitli gruplarda rekabet avantajı bulunmaktadır. Türkiye’nin AB’nin yeni üyeleri karşısında rekabet edebilirliğini koruması için bu ülkelerde yatırımlara, istihdama ve sanayi kesimine uygulanan destekleri izlemesi ve ilgili sektörlerde kendini daha cazip hale getirecek politikaları devreye sokması önem arz etmektedir.

Regresyon analizinde ise ücretlerin birçok sektörde AB'ye yapılan ihracat hacminin önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fiyat rekabetini temsil eden ücretler Türkiye-AB ticaretinde sadece emek yoğun ürünlerde değil, sermaye yoğun ürünlerde de dış ticareti etkileyen önemli bir faktördür. Son dönemde Türkiye'de ücretlerin nispi olarak yükselmesinin, buna karşın ucuz emeğe sahip Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye tam üyeliğinin Türkiye için bir tehdit oluşturduğu söylenebilir. Dolayısıyla istihdam üzerindeki vergi ve prim yükünün hafifletilmesi rekabet gücü açısından hala önemini korumaktadır. Diğer yandan iç pazarın büyüklüğünün de AB'ye yapılan ihracatta çoğu sektör için belirleyici olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, ölçek ekonomileriyle Türkiye'nin AB'ye ihracatı arasında önemli bir pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Bu nedenle iç ekonomik istikrarın ve satın alma gücünün korunarak iç pazarın büyümesinin sağlanması, ölçek ekonomilerine bağlı olarak rekabet gücü üzerinde olumlu bir etki meydana getirecektir.

KAYNAKÇA

1. Akgüngör, S., R. F. Barbaros, N. Kumral (2002), "Competitiveness of the Turkish Fruit and Vegetable Processing Industry in the European Union Market", **Russian and East European Finance and Trade**, Vol. 38, No. 3, May-June, 34-53
2. Balassa, B. (1965), "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage", **The Manchester School of Economic and social Studies**, Vol. 33, No. 2, May, 99-123
3. Donges, J. vd. (1982), **The Second Enlargement of the Community**, Kieler Studien 171.
4. Fagerberg, J., Handson, P., Lundberg, L. and Melchor, A. (1997), "Competitiveness, Scale and R&D" in Fagerberg et al. (eds.), **Technology and International Trade**, Cheltenham, Edward Elgar .
5. Ferman, M., S. Akgüngör, A. H. Yüksel (2004), "Türkiye'nin İhracat Rekabet Gücü ve Sürdürülebilirliği", içinde **2004 Türkiye İktisat Kongresi Tebliğ Sunuşları: Gelişme Stratejileri ve Makroekonomik Politikalar**, DPT, İzmir, 5-9 Mayıs, 1-29
6. Fertö, I., L. J. Hubbard, "The Dynamics of Agri-Food Trade Patterns - The Accession Countries' Case", **Paper for presentation at the 78th Annual Conference of the Agricultural Economics Society**, Imperial College, University of London, April 2-4, 2004.
7. Godin, B. (2004), "The Obsession for Competitiveness and Its Impact on Statistics: The Construction of High-Technology Indicators", **Research Policy**, Vol. 33, Issue 8, October 2004, 1217-1229
8. Heidensohn, K., E. P. Hibbert (1997), "A Sectoral Analysis of Europe's International Competitiveness", **Competitiveness Review**, Vol. 7 (2), 25-37

9. Hinloopen, J., C. Marrewijk, “On the Empirical Distribution of the Balassa Index”, **Weltwirtschaftliches Archiv**, Vol:137, No:1, 2001.
10. Kösekahyaoğlu, L., B. Gövdere (2006), “Ücretler, Sermaye Birikimi ve İç Pazar Büyüklüğünün Türkiye-Avrupa Birliği Ticaretine Etkisi: Sektörel Bir Analiz”, **Türkiye Ekonomi Kurumu Uluslararası İktisat Kongresi**, 11-13 Eylül 2006, Ankara.
11. IMD-International Institute for Management Development (2006), **The World Competitiveness Scoreboard 2006**, <<http://www.imd.ch>>, (Erişim: 12.03.2007)
12. IMD-International Institute for Management Development (2008), **The World Competitiveness Scoreboard 2008**, <<http://www.imd.ch>>, (Erişim: 25.06.2008)
13. Krugman, P. (1980), “Scale Economies, Product Differentiation and the Pattern of Trade”, **American Economic Review**, Vol. 70.
14. Kurth, W. (1992), “Technology and Shifting Comparative Advantage”, **OECD STI Review**, No 10,8-47
15. Lundberg, L. (1988), “Technology, Factor Proportions and Competitiveness”, **Scandinavian Journal of Economics**, 90/2, 173-188
16. McCombie, J. S. L., A. P. Thirlwall (1994), **Economic Growth and the Balance of Payments Constraint**, St. Martin’s Press.
17. Rodas-Martini, P. (1998), “Intra-Industry Trade and Revealed Comparative Advantage in the Central American Common Market”, **World Development**, Vol. 26, No. 2, 337-344
18. Turner, A. G., S. S. Golub (1997), “Towards a System of Multilateral Unit Labor Cost-Based Competitiveness Indicators for Advanced, Developing, and Transition Countries.” **IMF Working Paper**, WP/97/151. November.
19. United Nations Statistics Division-Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE), <<http://unstats.un.org>>, (Erişim: 06.01.2007).
20. Utkulu, U., D. Seymen, “Trade, Competitiveness and Revealed Comparative Advantage: Evidence for Turkey towards the EU”, **European Trade Study Group 6th Annual Conference, 2004**.
21. Wu, H-L., C-H. Chen (2004), “Changes in the Foreign Market Competitiveness of East Asian Exports”, **Journal of Contemporary Asia**, Vol. 34, No. 4, 503-522
22. Yılmaz, B. (2003), “Turkey’s Competitiveness in the European Union: A Comparison with Five Candidate Countries and the EU15”, **Ezoneplus Working Paper**, No. 12, Freie Universität, Berlin.